

KORTE MEDEDEELINGEN

Leptospermum javanicum BL. — Naar aanleiding van hetgeen de heer D. v. L. in zijn artikel „Uit het leven van planten en dieren op de top van de Pangrango”, in de tweede aflevering 1927 van dit tijdschrift over de geografiese verspreiding van deze soort zegt, kan ik mededelen, dat de betreffende plant op Sumatra ook op andere bergtoppen dan van de Singgalang voorkomt. Zo trof ik op de Talamau (Ophir) in de residentie Sumatra's Westkust deze bomen op 1900-2000 m zeer talrijk aan. Dit is mij daarom zo goed bijgebleven, omdat ik bij mijn bezoek aan deze berg in 1917 o.a. een bivak op een hoogte van ca. 1900 m liet maken, juist op een plek waar een groot aantal er van stonden. Zij waren daar bijna de enige bomen met flinke stammen en dus viel onze keus daarop om ze als stijlen voor onze hut te gebruiken. — Dit viel echter niet mee. Het hout van *L. javanicum* is namelijk zó hard, dat de koelies zeer spoedig al hun inlandse kapmessen volkomen bot gekapt hadden, zonder veel vordering gemaakt te hebben. Ik leende hun daarom een paar oude marechaussee-klewangs, die in mijn bezit waren. Deze waren van uitstekende kwaliteit, doch het duurde niet lang of ze waren ook onbruikbaar geworden, doordat bij het slaan op het ijzerharde hout talrijke stukken uit de snede van de klewangs gebroken waren. We zagen ons toen verplicht lager de berg af meer „handelbare” bomen van andere soorten te zoeken. Ik weet mij niet meer te herinneren, of op andere door mij bezochte sumatraanse bergen ook *L. javanicum* groeit. Waarschijnlijk is dit wel, en van de Piek van Koerintji meen ik het mij vrij zeker te herinneren.

De hardheid van het *Leptospermum*-hout is misschien een gevolg van langzame groei. Dat de groei van bomen en heesters in de tropen op grote hoogte zeer langzaam plaats heeft, zou men opmaken uit een mededeling, die ik van de bekende ornitholoog H. ROBINSON kreeg. Hij vertelde mij, dat bij de eerste beklimming van een hoge bergtop in Malakka door zijn koelies een pad door struiken en lage heesters gekapt werd. Eerst jaren daarna werd de berg voor de tweede maal beklommen en wel door hemzelf. Hij vond toen het oude pad zo weinig veranderd, dat het wel leek of het slechts enkele dagen te voren gekapt was. Als men weet in welke ongelooflijk korte tijd een op geringer hoogte door een tropies bos gekapt pad verdwijnt, zal men daaruit kunnen afleiden, dat de groeisnelheid bij toenemende hoogte sterk moet dalen. Misschien heeft de heer D. v. L. ook hieromtrent op de Pangrango-top waarnemingen gedaan, waarvan publikatie zeer interessant zou wezen.

Den Haag, Desember 1927.

Edw. JACOBSON.

Kannibalisme onder kikvorschen. — Iedereen kent wel het angstgeschrei van een kikvorsch, die door een slang gegrepen is; er gaat haast geen week voorbij of wij hooren het, nu eens in de sawah, dan weer van onder een begroeiden slootkant of in het hooge gras op 't achtererf of zelfs in de regengoot onder het raam, waarbij wij zitten te werken. Dezer dagen bij Trogong hoorde ik het weer, komende uit een groen rijstveld, en onwillekeurig stond ik even stil om te kijken naar het sierlijke en interessante dier, dat maar al te zeer ten offer valt aan de gevolgen van onkunde en dwaas vooroordeel van de zijde van Homo sapiëns, den „wijzen” mensch. Men stelle zich echter mijn verwondering voor, toen ik ontwaarde, dat het niet een slang was, die den kikker te pakken had en hem de gehoorde noodkreten ontlokte, maar . . . een andere kikker! Laatstgenoemde was natuurlijk een groote sterke rakker, behorende tot een species, wier naam ik niet ken, maar die hier algemeen voorkomt, en met *bangkong* wordt aangeduid, terwijl de kleinere soorten, tot een van welke ook het slachtoffer behoorde, in het Soendaneesch *bantjet* genoemd worden. Van de *bangkongs* was mij reeds meermalen gebleken, dat zij zelfs sawahkrabben met huid en haar weten te verslinden; men treft ze dan ook dikwijls in de gemeenschappelijke holen in de sawah-dijkjes aan. (Er zijn ook Inlanders, die meenen, dat de *bangkongs* die holen zelf maken). Of de *bantjets* intusschen dikwijls op hun spijskaart voorkomen hoop ik direct na mijn pensioeneering te kunnen onderzoeken. Dit losse geval doet mij echter reeds vermoeden, dat de slangen, die — behalve van de tenlastelegging in het paradijsverhaal, — ook beschuldigd worden van heel wat moorden op menschen, waaraan zij part noch deel hadden, door mij al meermaals verdacht zijn geworden van een misdaad, waarvan een *bangkong* de schuldige was. En toch zag ik mijzelf aan voor iemand, die beter behoorde te weten!

W. C. VAN HEURN.

Larons en witte mieren. — Prof. HARMS uit Tübingen, die in 1926 en 1927 Indië bezocht heeft, deelt in den Zoölogischen Anzeiger (Bd. 74, blz. 221) enkele waarnemingen mee over onze gewoonste termiet, den *Macrotermes gilvus*. Zooals bekend, werpen de larons al spoedig na het uitzwermen de vleugels af en men ziet ze dan in paartjes, het wijfje voorop, het mannetje er vlak achter, rondkruipen op zoek naar een holletje, waar ze een nieuwe kolonie zullen grondvesten (zie ons boekje „Uit de tropische Natuur”).

Prof. HARMS heeft in Buitenzorg zulke paartjes gebracht in glasschalen met een laagje vochtige aarde, waarin hij met een potlood enkele 1–2 cm diepe gaatjes gemaakt had. In één daarvan verdwijnt het paartje al spoedig. Beide gaan nu tegen den wand zitten en kijken met den kop over den rand, rug aan rug. Dadelijk begint het wijfje de opening dicht te metselen, met aarde en speeksel, en ook het mannetje volgt haar voorbeeld.

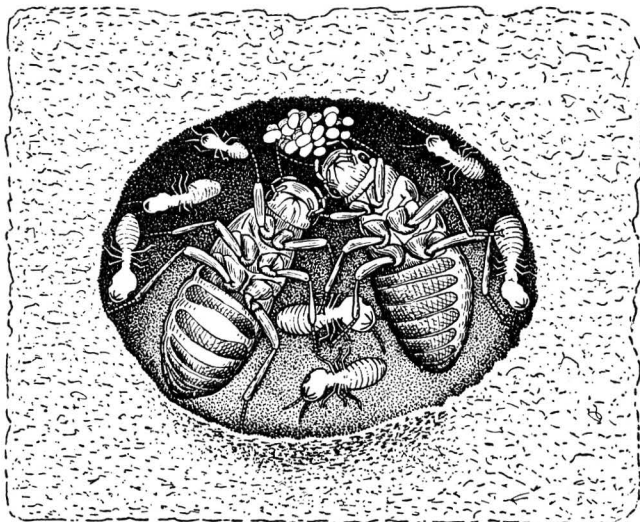
Is dit werk voltooid, dan zijn ze veilig voor de mieren, die tot nu toe hun gevaarlijkste vijanden waren. Men moet er bijzonder voor oppassen, dat deze niet in de schaal komen, daar zij anders terstond beginnen, de larons weg te slepen.

Het paartje blijft nu niet in dit voorloopige onderdak zitten, maar graaft verder en op zekere diepte, tusschen plantenwortels, gaan ze een definitieve, z.g. bruilofskamer bouwen, waarvan vooral het dak zeer hard is. Later wordt dit de koninginnekamer.

Eieren lieten in sommige gevallen slechts 5 à 6 dagen, maar in andere meer dan een maand op zich wachten. De eerste eieren verdwijnen echter gewoonlijk spoedig weer, vermoedelijk worden ze bij gebrek aan ander voedsel opgegeten door de liefhebbende ouders, zooals dat ook bij de mierenkoningin is waargenomen!

Later ziet men pakjes van 8–14 eieren, die ten deele opgegeten worden en ten deele het aanzijn geven aan de eerste arbeiders. Deze blijven aanvankelijk in de koninginnekamer, maar later gaan ze van hieruit gangen graven, waarin ze een aanvang maken met hun bekende schimmelkweekerij, die de jonge kolonie van voedsel moet voorzien.

H. C. D.

Bruilofskamer van *Macrotermes gilvus*, van onder gezien. Links wijfje (koningin) met uit elkaar geschoven achterlijfssegmenten, rechts mannetje (koning). Larven van verschillenden leeftijd. $\times 3$. (Naar HARMS.)

Kinderzegen bij zoetwater-krabben. — Wij leven tegenwoordig in het teeken van records; monstreuze getallen zijn aan de orde van den dag en in dit licht bezien voel ik mij wel eenigszins beschaamd, met het niet eens zoo héél belangrijke cijfer voor den dag te komen, dat de productiviteit van eene onzer Javaansche zoetwaterkrabben (*Parathelphusa*?, *Sesarma*?) weergeeft, temeer omdat juist op het gebied der voortplanting door zooveel andere diersoorten zulke buitengewoon fabuleuze records behaald worden. Dat bijv. de aantallen eieren, voortgebracht door een zeekeeft, een zalm, een b a n d e n g (*Chanos*) enz., worden voorgesteld door cijfer-reeksen van zoodanige lengten, dat een nul meer of minder er nauwelijks meer op aan komt, is van algemeene bekendheid. Men berekent dan ook die approximatieve waarden door het gewicht van bijv. een duizendtal eieren te deelen op het gewicht van het geheele ovarium of de totale afgezette eiervrouw.

Bij onze zoetwater-krabben kan de telling met grootere nauwkeurigheid plaats hebben, doordat de getallen slechts 3 cijfers beloopt; daarenboven is het volstrekt geen zeldzaamheid, moederdieren te vinden, wier kroost uit reeds volmaakte krabbetjes bestaat, die dus onderling geheel vrij zijn en zich daardoor gemakkelijk laten tellen, nadat de moeder met jonkjes en al gedood is geworden. De jongen worden nl. nog geruimen tijd door de moeder met zich meedragen in de ruimte onder het teruggeslagen achterlijf, welke ruimte dus als kinderkamer, of juister gezegd als kindervan dienst doet. Van een dergelijk dier telde ik onlangs het aantal jongen (welker rugschild reeds ± 2 mm lang en breed was) en kwam op het respectabele getal van 488 stuks. Rekenen wij nu, dat er enkele zijn ontsnapt en nog eenige zijn achtergebleven tusschen de pleopoden van de moeder, dan kan dus worden geconstateerd, dat onze

vrouwelijke Javaansche zoetwater-krab (j o e j o e, k e u j e u b) in staat is om per legsel (hoevele per jaar?) aan rond 500 kinderen het aanzijn te geven. Men behoeft zich dan waarlijk niet licht meer over de menigvuldigheid dezer dieren in onze sawah's te verwonderen, en evenmin over de moeilijkheid hunner bestrijding.

Naast de aanzienlijke schade, die de zoetwater-krabben ons bezorgen, zijn zij voor den landbouw waarschijnlijk ook wel nuttig, doordat zij op overeenkomstige wijze als de aardwormen den zwaren kleigrond beter toegankelijk maken voor zuurstof en water met alle gevolgen van dien. Alwie eventueel aanwijzingen mocht kunnen verstrekken, die deze veronderstelling bevestigen of althans waarschijnlijker maken, zal daarmede ten eerste verplichten den ondergeteekende:

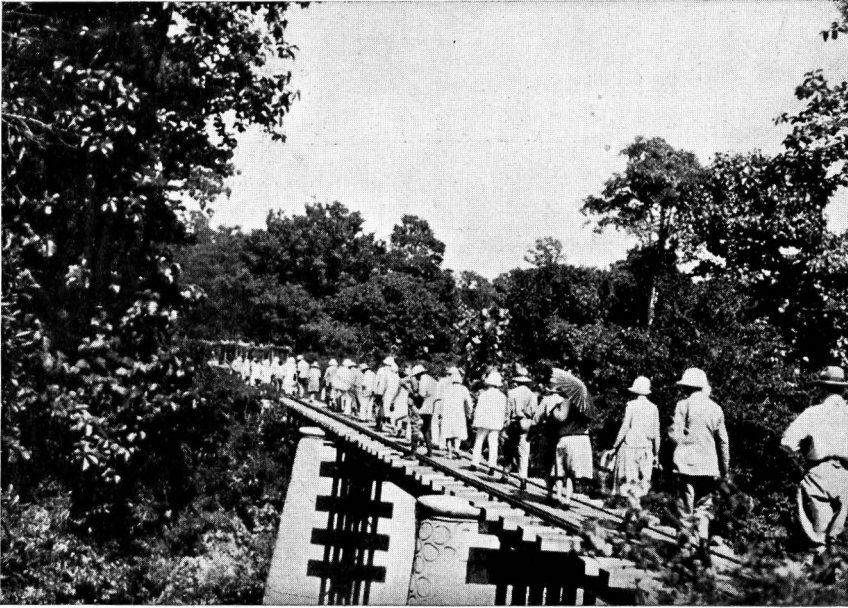
W. C. VAN HEURN.

MEDEDEELINGEN VAN DE VEREENIGING

Afdeeling Soerabaia — Een zestigtal leden nam op Zondag, 22 Januari, deel aan de interessante excursie naar het stroomgebied van de Kali Moebeng, bij verkorting wel Kali Beng genoemd, ten noorden van Djombang. Leiding en voorbereiding waren in zeer goede handen, want die berustten bij Dr J. M. GEERTS en Mevr. GEERTS-RONNER. Dat bleek al dadelijk bij het verzamelen der deelnemers op het Simpangplein des morgens voor zessen, toen verschillende gedruken werden uitgedeeld, waarin alle gegevens, op een paar voor-excursies verzameld, waren verwerkt. Zelfs een schetskaartje van het te bezoeken gebied ontbrak niet en zoo mogen we wel constateeren, dat deze uitstekende voorbereiding tot het welslagen van den tocht belangrijk heeft bijgedragen. In de tweede plaats is daarop van invloed

geweest de zeer gewaardeerde medewerking van den heer W. R. SPANJAARD, secretaris van de afdeeling Djombang, die deze streek zeer goed kent en een aantal onmisbare aanwijzingen had gegeven. Ook de opperhouthvester, de heer A. C. NOLTÉE, heeft met raad en daad gediend en zonder diens medewerking was een en ander niet uitvoerbaar geweest.

Begunstigd door zeer mooi weer werd de tocht met een 14-tal auto's aanvaard. Er werd eerst gereden naar Djombang en vandaar naar de suikerfabriek Ngelom, waar even werd gestopt, en ten slotte naar Boender, het begin van de

Deelnemers langs de lorrie baan.

eigenlijke expeditie. De lorrie banen en een achttal lorries waren ter beschikking gesteld en zoo werd een mooie tocht door het djatibosch van Boender gemaakt en door de kleine zoogenaamde galerijbosschen langs den oever van de Kali Beng. Het djatibosch stond prachtig in blad en vertoonde alle nuances van groen en het bruinrood van de krachtig zich ontplooiende jonge bladeren.

De kali-oever vertoont hier en daar galerijbosch van wildhoutsoorten, zooals het meermalen langs kali's voorkomt. De houtvester DE VOOGD, die tot voor eenige maanden met het toezicht op een gedeelte der houtvesterij belast was, heeft een aantal boomen gedetermineerd en van naambordjes voorzien, een gelukkige omstandigheid, waarvan de deelnemers ten volle konden profiteren, doordat Mevr. GEERTS-RONNER een lijst van deze inlandsche en wetenschappelijke namen had gemaakt. In dat gemengde bosch kwamen o.a. voor: *Eugenia densiflora*, *Barringtonia spicata*, *Leea angulata*, *Sarcocephalus*